

Fra Skagen til Tønder

Om økonomi, organisation og repertoire på landets to største folkemusikfestivaler

af Jens Henrik Koudal

På spillemandsstævnet i Roskilde d. 8. aug. i år fik Hardy og Ewald Thomsen overrakt **Europapris for Folkekunst 1982**. Det var første gang, at danske folkekunstnere fik denne pris på 10.000 D-mark, og der var trængsel omkring amfiteatret i Folkeparken (vel 4-6000 mennesker), da prisen skulle overrækkes og prismodtagerne give nogle prøver på deres kunst. Ceremonien gled let og tvangfrit ind i eftermiddagens øvrige spillemands- og

danseaktiviteter i parken. Her var ingen stjernedyrkelse eller stjernemaner – Ewald havde slet og ret taget en halv snes spillemænd fra Fyn og Tåsinge med, og efter nogle få numre sammen med sønnen Hardy insisterede han på, at de kom på scenen og spillede med. Også den efterfølgende reception i Roskildes nye Kulturhus undgik enhver opstyltethed og udviklede sig til spil og dans. Det **kan** lade sig gøre at forene international opmærksomhed

og elektrisk forstærkerudstyr med et varmt og uheldigt samvær omkring folkemusik – men det er ikke let og kræver omtanke og en vis organisering. Netop dette – at forene musikudfoldelse, det elektriske koncertapparat og festligt samvær – er den nød, som landets to største folkemusikfestivaler står over for at skulle knække: **Skagen Vise Festival** (sidste weekend i juni) og **Tønder Folk & Jazz Festival** (sidste weekend i august). Hvor-

dan får musiklytning og –udøvelse ordentlige betingelser midt i feststemningen? Hvordan skabes gode forhold for både amatører og professionelle? Hvordan tackles problemet med lyttemusik kontra dansemusik? Hvordan undgås, at det elektriske udstyr bliver et mål i sig selv og skaber en barriere mellem udøvere og publikum?

Skagen

Skagen-festivallen er den ældste af de to; den løb i år af stabelen for 12. gang og strakte sig denne gang over fire dage. Som så mange andre festivaler blev den startet af en kreds af privatpersoner og har siden vokset sig større – dog ikke større end at de centrale aktiviteter rummes i den store badmintonhal (1400 tilhørere) og den gamle badmintonhal (400 tilhørere). I den store hal holdes mammut-koncerter tre aftener, mens den lille hal under festivallen fungerer som visehus. Desuden afholdes gratis eftermiddagsarrangementer i auktionshallen på havnen. Festivallen organiseres og drives stadig af private folkemusik entusiaster, selv om antallet af ulønnede aktiver i dag er svulmet op til ca. 150, og det præger den på godt og ondt. Inger Togeby fra festival-udvalget, som jeg talte med, anslår at op mod 15.000 besøger festivallen, men en del af dem aflægger formodentlig kun et kort besøg i auktionshallen. Beslutningsprocessens »hårde kerne« udgøres af de fem personer i festivaludvalget, som til syvende og sidst bestemmer repertoiret. Bookingen foregår på privat basis gennem festivaludvalgets egne kontakter og gennem de talrige bånd, som folkemusikere og visesangere selv indsender. Bookingen er dog ved at komme i faste rammer gennem samarbejde med Tønder- og Roskilde-festivalerne og ved at udnævne faste kontaktpersoner i udlandet (f.eks. Åse Kleveland i Norge). Økonomisk balancerede festivallen i år omkring 500.000 kr. Alle professionelle spiller for penge (ofte dog til »vennepris«), mens amatørerne blandt de optrædende i Visehuset spiller gratis. Festivalen har momsfritagelse og må ikke give

overskud. Det betyder, at et evt. overskud foræres væk til velgørende formål (de sidste par år til: Evnesvages Vel, Skagens Museum, Fulton), og at festivallen altså hvert år må begynde på nul. Til gengæld er det nu lykkedes, at få kommunen til at garantere for et evt. underskud.

Ser man på festivallens repertoire, kan det konstateres, at den fra tidligere at være nordisk orienteret nu også har inddraget angelsaktisk og til en vis grad tysk og nederlandsk musik. Inger Togeby fortæller, at man også gerne ville præsentere sydeuropæisk musik, men at det bl.a. er for dyrt p.gr. af transportomkostningerne. Det må endvidere konstateres, at den kritik, som bl.a. Modspil sidste år rettede mod festivallen for at satse for meget på gammelkendte, sikre navne, synes at have båret frugt. Den til Australien emigrerede skotte **Eric Bogle** er ganske vist ikke noget ukendt navn, men tværtimod en af de mest respekterede sangere og sangskrivere fra 1970'erne, kendt bl.a. for sine anti-krigssange »No Mans Land« og »And The Band Played Waltzing Mathilda«. Han har imidlertid kun været i Danmark en enkelt gang før, så det var fuldt berettiget, at han var inviteret til Skagen, hvor han blev et af festivallens højdepunkter (i et fint samspil med guitaristen Jock Munro). Af andre nye navne i Skagen kan nævnes den stille og intense skotte **Ian MacKintosh**, spillemandsgruppen **Hom Bru** fra Shetlandsøerne (skæmmet af dårlig lyd på el-bassen), **Scheffer, Scheffer & Smulders** (eksperimenterende musik med renaissance, barok og folkemusikelementer) og **Træskæg** fra Odense. Men publikum blev selvfølgelig ikke snydt for det gammelkendte: **Ian Campbell Folk Group**, **Jan Hammerlund**, **Pia Raug**, **Dave Swarbrick**, **Dissing** og **Andersen** (bedre end nogensinde) og **Dronningens Livstykke** – for blot at nævne nogle. Og så havde man minsandten povet at lade Niels Hausgaard stå over i år.

Det går altså den rigtige vej i Skagen, hvor der også er en god kontrast mellem det lyd-

høre koncertpublikum i den store hal (kun øl-salg i pauserne og ingen tobaksrygning – så-dan!) og visehusets mere afslappede og mere amatørprægede udfoldelser. Til gengæld skal repertoiret så passe til omgivelserne – og man har stadig den uskik at sætte dansemusik op på den store scene, selv om der ikke findes noget dansegulv i denne hal. Koncerterne i den store hal er stadig for lange (6½ time), hvad der hver aften førte til stor udvandring inden – eller under – sidste sæt. Det er stadig et spørgsmål, om ikke mammutkoncerterne burde brydes op på flere mindre scener; men i festivaludvalget siger man, at sådanne ikke findes i Skagen, ligesom man siger, at værts-husene ikke er interesseret i at blive inddraget som spillesteder. (Fiskerestauranten havde dog i år – på eget initiativ og helt malplaceret – hyret rockgruppen **TV 2** til at give koncert på havnen lørdag eftermiddag).

Tønder

Tønder-festivallen har en helt anden historie. Her startede man ligeledes privat under små forhold, men som et led i byfesten i 1974 og officielt i 1975. Festivalen har altid været båret af jazzklubben og viseklubben i fællesskab, og det forklarer dens to-strengede repertoire. I 1975 kunne man klare sig med den gamle idylliske vandmølle og så nogle værts-huse, men siden er festivallen stadig vokset og spillestederne blevet flere og flere. Sidst i 70'erne var festivallen blevet så stor, at staben af ulønnede arrangører havde problemer med at overkomme arrangementet. Det førte til, at man efter 1979-festivallen bekendtgjorde, at hvis der ikke kunne findes nogle fastere og sikrere rammer, så ville 1980-festivallen blive den sidste. Sådan gik det heldigvis ikke. Det lykkedes at opnå et tilskud på i dag 90.000 kr. årligt fra kommunen, en underskudsgaranti på 45.000 kr. hos Musikrådet og så oprettede man ikke mindst **Tønder Festival Fond** til at stå bag arrangementet. Alt dette førte til, at det fra 1981 blev muligt at ansætte viseklub-bens formand Carsten Panduro fuldtids som

festivalarrangør (mens jazzklubbens formand blev formand for fondsbestyrelsen), og han havde i år hjælp af over 400 frivillige aktivister (et par var dog købt fri fra deres arbejde i de hektiske uger op til festivalen). Fondsbestyrelses-medlem Tom Buhmann, som jeg talte med, oplyste at fonden har skattefrihed, men i modsætning til Skagen ønsker man ikke momsfrigtagelse for ikke at skulle underlægge sig de betingelser, der følger hermed. Formålet med fonden er nemlig, at prøve at virke som en slags kraftcenter for musikaktiviteter: Ud over at skabe en bedre festival, så at prøve at skaffe flere jobs til musikere, at sprede sin festival know how og sine booking-forbindelser, at udgive div. pjecer/bøger o.l. – kort sagt at lade overskuddet komme musikaktiviteter i bred forstand til gode. Medvirkende til at det nok skal lykkes, er, at man tilsyneladende har opnået at skabe et eksemplarisk samarbejde mellem festivalen og de kommunale myndigheder, turistbureauet, værtshusene og lokalbefolkningen i øvrigt. Det er f.eks. værnepligtige, der rejser de to store telte! Festivalens budget balancerede i år med 1.1 – 1.2 mill. kr., og den blev besøgt af 15.000–20.000 mennesker.

Tønder-festivalen har efterhånden næsten udviklet sit eget booking-bureau. Carsten Panduro rejser meget rundt i udlandet for at knytte kontakter og høre ukendt musik. Der er året rundt kontakt med en del af de musikere, som besøger festivalen, og disse er på denne måde med til at bestemme repertoiret. Der er et udbygget samarbejde med andre festivaler, i udlandet især Edinburgh- og Cambridge-festivalerne og i Danmark som nævnt bl.a. Skagen og Roskilde. Det sidste ord i valget af musik har dog en musik-gruppe på tre personer (med bl.a. Panduro).

Festivalen varede i år tre dage (med musik både dag og aften) og foregik på ikke mindre end 7 scener, 5 faste og to telte, plus byens værtshuse. Det giver mulighed for at placere musikken et sted, der passer til dens art, lige fra Visemøllen med dens vel o. 100 pladser til

det store telt op mod 1000 pladser. Ikke kun størrelsen, men også aktiviteterne art varierer meget: større koncerter, mere intime klubscener, værtshusmusik, dansearrangementer, workshop med demonstration af bestemte instrumenter (i år: »Oldtime Fiddle & Banjo«), gademusik, samt et musikalsk og visuelt temaarrangement (i år som inuit og indianere). At medvirke i en workshop, at spille på gaden eller på et værtshus (med pålæg om at skabe jamsessions med publikum bagefter) indgår i en del musikeres kontrakter, men ellers er gaderne og værtshusene ofte amatørernes udfoldelsessted og stedet, hvor musikere af alle slags finder sammen.

Repertoiremæssigt har festivalen altid haft blikket rettet mod vest og syd, d.v.s. mod angelsaksisk og mod tysk-nederlandsk-fransk musik. På mit spørgsmål om, hvorfor man kan høre så relativt lidt nordisk musik, især spillemandsmusik, i Tønder, svarer Carsten Panduro: »Da festivalen opstod, var der mangel på spillesteder for udenlandsk folkemusik i Danmark. Vi føler os stadig forpligtet over for netop denne musik, og mener, at den nordiske musik mere er Skagens opgave«.

Hvad kunne man så høre i Tønder i år? Ja, festivalen er så stor, at det er umuligt for en enkelt person at få et førstehåndsindtryk af det hele. Men se f.eks. programmet lørdag aften:

Tønderhus: Dan Ar Bras, Liederjan, Vin Garbut, Niels Hausgaard og Christian Alvad, Steamboat Entertainers.

Visemøllen: Dougie Maclean, Lydie Auvray & The Auvrettes, Allan Taylor, Hamish Imlach, Cartwheel.

Schweizerhalle: Kjeld Ingrisch, Hans Thimes & Niels Ole Frederiksen, Benny Holst & Arne Würglér, De gyldne Løver.

Telt 1: Poder Popular, Bireli Lagrene Ensemble, Red Clay Ramblers, Bob Kerrs Whoopie Band, New Celeste.

Telt 2: Marc Robine, Bouzouki & Co., Crooks, Plank Road, Tannahill Weavers, Mike Whelans & The Block Brothers.

Seminariets aula: Rødtjørnen, Derroll Adams, Hans Theessink, McCalmans, Van Dango.

Hallen: »Big Band Ball«: Fessors Big City Band & Peps Persson, Leonardo Pedersens Jazzkapel.

Et sandt overflødhedshorn af gode folk-kunstnere, spændende fra enkel visesang (Visemøllen) til folk rock (New Celeste) – foruden jazz'en forstås!

Tannahill Weavers brændte iøvrigt festivalen af i sidste øjeblik, men det var vist også den eneste aflysning i det store arrangement. Som det ses, var spillestedet med det gode danske navn »Schweizerhalle« helliget dansk musik, og det samme var tilfældet fredag aften, hvor man her kunne høre **Trille** (1. gang på Tønder festivalen!), **Træskæg** og **Niels Hausgaard** – ud fra det sympatiske princip at ukendte navne blandes med mere kendte til de enkelte koncerter. Deres udsendte overværede denne koncert, hvor Trille holdt sig til sine kendte sange fra de senere år i et dygtigt og varmt samspil med Øyvind Ougaard på klaver, mens Niels Hausgaard til publikums tilfredshed blandede ældre og helt nye sange (bl.a. een, der iflg. hans eget udsagn afsluttede »Åge og Idas saga« – lur mig om det kommer til at slå til). Træskæg er en ny dansk gruppe, der forholder sig uhøjtideligt eksperimenterende til dansk folkemusiktradition. Gruppen har inddraget (i dag) usædvanlige instrumenter som strygepsalterier, krumhorn, dulcimer, cornamuse og sækkepibe, den anvender flerstemmig sang og har f.eks. lavet en ny melodi til Elverskud (!) Gruppens spil er nok stadig lidt for stift og pænt, og den må vogte sig for den åbenlyse fare, at de »sære« instrumenter bliver et formål i sig selv – men med sin ubestridelige musikaltet og sin uimponerede eksperimenterelyst er den et forfriskende indslag i dagens danske folk-scene.

Lørdag aften kunne man i seminarie-aulaen høre en anden eksperimenterende dansk gruppe, **Rødtjørnen**, der på en original måde forener et særligt jazzagtigt rytmisk guitar-

Rødtjørnen spiller på torvet i Tønder.

spil med spillemandstraditionen, og i øvrigt ved Erling Hansen laver en del numre selv i et nyskabende forhold til den samme tradition. Her trådte et problem ved spillestedet frem, som man også oplevede andre steder i Tønder: næsten intet dansegulv, selv om en del af gruppens repertoire var god dansemusik. Som en kvindelig festivalgæst sagde til mig: »Jeg skal til Big Band ballet lørdag aften; folke-musikken kan man jo ikke danse til!« – og det burde unægteligt være et paradoks.

Festivalen afsluttes altid af en stor koncert søndag aften, som er mere stjernepræget. I år kunne man for første gang i Danmark høre den oldtime-funderede amerikanske gruppe **The Red Clay Ramblers**, der spillede dygtigt, men lidt rutinepræget. Til gengæld holdt

festivalens hovednavn **Tom Paxton** alene med sin guitar publikum i et jerngreb. (Det er ham med »What did you learn in school today?«) Han fører arven fra Woody Guthrie og Pete Seeger videre og var i 60'erne en af de mest profilerede sangere og sangskrivere i det musikalske set utrolig frugtbare Greenwich Village miljø i New York (som også bl.a. Bob Dylan, Phil Ochs, Joan Baez, Peter La Farge og Peter, Paul & Mary havde tilknytning til). Efter at Ochs og La Farge døde så unge og efter at Bob Dylan er kørt ud på et sidespor i forhold til de progressive bevægelser i USA, er Paxton vel den mest markante skikkelse blandt de yngre fra dette miljø, som er forblevet tro mod sine idealer og sin spillestil. I Tønder spillede han både nogle af sine gamle

slagnumre (bl.a. »Last Thing on my Mind«, som hele publikum spontant sang med på) og nyere socialkritiske sange om El Salvador, Jimmy Carter, Chrysler og neutronbomben. Endelig havde festivalen gravet skiffle-kongen **Lonnie Donegan** frem igen. Han og hans unge band blev det negative modstykke til Paxton, idet han de sidste par år har givet sine gamle blues- og skiffle-numre en sirup af rock: kul på – og ikke meget mere. Jeg skal indrømme, at min egen umiddelbare reaktion var: »Det her må et lokalt Tønder-band da kunne gøre lige så godt«. Men det skal også indrømmes, at der var en vis rå charme ved den effektive, larmende dansemusik og de tåbelige stjernemanerer. Det var imidlertid danse-, og ikke lyttemusik, så også dette sæt

satte sig mellem to stole p.gr. af et alt for lille dansegulv. Vel op mod en trediedel af det kræsne Tønder-publikum reagerede med at sive bort lige så stille, mens resten lod Donegan & band blæse hjernen ren efter tre dages mættende musikoplevelser.

Der er altså meget positivt at sige om musikkens kvalitet, organiseringen og den særlige afslappede, næsten intime festivalstemning, der hersker i Tønder. Som en tilfreds restauratør sagde til mig: »Her er overhovedet ingen ballade – og det overrasker mig, for det kan vi da godt have lidt af en almindelig lørdag-søndag!« Medvirkende til at holde festivallen levende er utvivlsomt principperne om at musikerne normalt engageres for mindst to dage, at alle musikere holder pause i Tønder efter et par år, og at der ikke sælges partoutkort (hvorved publikum tvinges til at vælge mellem arrangementerne og almindelig vandren omkring – til skade for de mindre navne – undgås). – Publikum? Det er vel typisk både her og i Skagen 25-50-årige af begge køn, der faktisk er kommet for at høre musik. Man finder dog også i mindre udstrækning de helt unge, noget der ikke skulle være tilfældet med folk'en i England.

Den rigtige form

Det er altså de professionelle musikere, der dominerer scenerne på landets to største folkemusikfestivaler. Forskellige farer lur på

arrangementerne, hvis de ikke skal udvikle sig til upersonlige festival-mastodonter. I Tønder havde amatørerne kun mulighed for at komme på scenen lørdag eftermiddag i Vise-møllen, men udfoldede sig ellers på festivalcampen, gader og værtshuse. I Skagen får nogle amatører lov at spille i Visehuset, men er ellers henvist til festivalcampen og havnepladsen. Jeg tror det er meget vigtigt at sikre amatørerne udfoldelsesmuligheder – også **bedre** udfoldelsesmuligheder – for at undgå at kløften mellem udøvere og publikum bliver for stor. Det er også vigtigt, hvis man vil prøve at bygge bro mellem de talrige mindre spillemandsstævner og –kurser landet over og så de to store festivaler, for også denne kløft er betydelig. Hvad den elektriske forstærkning angår, så foregår den hverken optimalt i Skagen eller Tønder, selv om lydfolkene slider i det – og spørgsmålet er vel, om der overhovedet kan laves perfekt folkemusiklyd i Danmark i dag. Jeg tror, Skagen gør klogt i at bevare sit akustiske og halv-elektriske repertoire, og prøve at perfektionere lyden her. I Tønder vil man derimod gerne have det store, perfekte lydanlæg og følge med folk-rockens sidste decibel. Det er måske en uundgåelig udvikling, men den truer nogle af de gamle »folk-kvaliteter« i samspillet mellem lytter og udøvende: Nærhed, to-vejs kommunikation, kontakt med traditionen. . . Og den skaber en anden lyttertipe: i år var der faktisk en del publikumslarm i de to store telte, som var til

gene under de mere stille musikere. Musikens gennemsnitlige lydniveau og publikumslarmen betinger gensidigt hinanden! På samme måde er det vigtigt, at publikum rent faktisk har muligheder for at danse, når der spilles dansemusik, så den ikke kunstigt gøres til lyttemusik. Det sidste så man som nævnt eksempler på både i Skagen og Tønder. Det kræver sikkert, at dansemusikken skilles ud i egnede lokaler (som man med held så det praktiseret i Tønder under Big Band ballet, men også kun her). »Vi har **ikke** vokset os for store, men vi har sikkert ikke fundet vores helt rigtige form endnu«, siger Carsten Panduro i Tønder. At skabe det rette samspil mellem musikkens art og de lokaliteter, den foregår i, er måske det vigtigste problem for en stor folk-festival. Mon ikke tommelfingerreglen stadigvæk må være: mange, ikke for store lokaler?

Festivalerne i Skagen og Tønder er meget forskellige og har meget forskellige forudsætninger; der er ingen grund til at slå den ene oven i hovedet med den anden. De har nogle fælles egenskaber: den fredelige og glade stemning smitter. De skaber musikglæde og lyst til selv at udøve. De skaber menneskelige kontakter og eftertænksomhed. De vender hverdagen på hovedet. Som sådan er de utvivlsomt et håbløst levn fra de 60'ere, der bliver gladere og gladere jo mere på afstand de kommer – men lad os holde fast i disse kvaliteter i de sure 80'ere!

»At skabe det rette samspil mellem musikkens art og de lokaliteter den foregår i er måske det vigtigste problem for en stor folk-festival«.

